

Títol: Construcció de seguretat humana des de baix a partir d'estratègies comunitàries

Dia i hora: dijous 18 de maig de 10h a 13:30h

Lloc: Centre Cívic Besòs

Ponent/facilitador: Josep Maria Navarro (Cooperativa La Fàbrica).

En molts barris, el context actual de precarització de la vida ha estat generant en els darrers 10/15 anys (i agreujant-se encara més des del 2007) un sentiment d'incertesa total i de falta de perspectives humanes. Això ha desembocat en reclamacions de seguretat que obeeixen a percepcions i discursos davant un món molt canviant i incert: migracions, precarització, context internacional violent, etc.

Es proposa un espai d'intercanvi d'experiències, de reflexió i construcció col·lectiva, per elaborar metodologies que ens permetin construir "seguretat humana".

Finalment es donarà un aire diferent del taller, ja que es parla de "Seguretat Humana" i de "Seguretat" com a concepte des d'un punt de vista diferent (les dones a Barcelona, el procés de pau a Colòmbia i el treball en contra de la Islamofòbia).

Introducció:

Moguts per la recepció d'un e-mail amb el qual ens convidaven a participar en la presentació i debat sobre un programa de la Conselleria d'Interior adreçat als IES, de detecció de processos de radicalització islamista, des de l'experiència en mediació, interculturalitat, convivència i cultura de la pau, La Fàbrica@ sccl s'interroga sobre el concepte de "seguretat", un concepte que en aquests moments sembla tenir a veure amb la seguretat policial o militar, quan l'abast de seguretat va molt més enllà.

Existeixen diverses aproximacions al tema de la seguretat, i ens preguntem: és possible construir seguretat des de baix i des del treball en els territoris?

El concepte de seguretat, que feia referència al manteniment de l'ordre públic i defensa de les fronteres passa a ampliar-se en el 1945 amb la Carta de San Francisco, per l'ONU, d'un enfocament policial, militarista i repressiu i l'aplicació de polítiques de seguretat nacional (Guerra Freda, lluita contra el narcotràfic, ...) a un enfocament de desenvolupament humà amb criteris construïts a partir d'indicadors que, més enllà del creixement econòmic, atenen a la seguretat humana en un sentit més ample (seguretat alimentària, seguretat comunitària,...) que es vincula als drets humans. Des d'aquest enfocament hi ha una crítica a la seguretat basada en la repressió, construïda des de dalt en comptes de des de les persones, entitats i institucions locals, també una crítica al component masclista i secret de la concepció de seguretat nacional i/o policial, així com al fet de considerar riscos i amenaces només aquells que es consideren hegemònics.

Cooperació i interdependència (Kropotkin versus Hobbes).

La Seguretat Humana posa l'accent en:

-Eines etnogràfiques en la recerca acció participativa (observacions i entrevistes).

- Les arrels dels conflictes i el pes dels contextos.
- Pobresa, desigualtat, relacions de poder, aspectes culturals.

També s'ha d'atendre a les contradiccions a les quals en els contextos locals pot portar el control comunitari (desenvolupament de patrulles i enfocament exclusiu) i la privatització de la seguretat.

Presentació i descripció dels projectes:

S'inicia explicant que s'havia convidat a algunes experiències que a última hora no han pogut participar en les jornades per motius diversos.

Aritz Garcia (La Fàbrica@) presenta les participants: Carla Alsina (Col·lectiu Poble Sec Feminista), Dorys Ardila (membre de diverses entitats i instàncies colombianes per la pau, el desarmament i la reinserció) i Mustapha Aoulad (membre de SAFI, i assessor en polítiques públiques sobre diversitat, islam, immigració, etc..)

Carla Alsina – membre del grup motor que ha creat el protocol contra les agressions sexistes durant les festes de Poble Sec. L'elaboració del protocol és fruit d'un procés comunitari de tres anys. El projecte té 2 objectius: l'apoderament comunitari i la corresponsabilitat.

Abans de començar, la Carla ens llegeix el poema "Sobre mis derechos" de June Jordan.

Tant el poema com la Carla ens expliquen com els contextos socials i sociopolítics estan implicats en els cossos i emparen, de fet, la violència masclista. A partir d'aquí, pregunta: quines són les categories privilegiades i quines les oprimides?

En les arrels de les nostres inseguretats trobem el sistema patriarcal/colonial que empara la reproducció de rols de gènere basats en la violència.

En una reunió amb un grup de dones es formula una pregunta que acaba sent decisiva a l'hora d'establir quin seria l'àmbit d'actuació: "Quines són les nostres sensacions? Què ens fa por?". La resposta: "Tenim por dels assetjaments a l'espai públic".

En 2015 elaboren el Protocol contra les violències masclistes en les festes del Poble Sec amb el missatge "volem gaudir tranquil·lament de les festes", i que comporta un procés comunitari sota l'aparença d'un marc normatiu-protocol.

El treball es fonamenta en un diagnòstic fet amb dones que se sentien assetjades i en l'existència d'un teixit associatiu ric, fàcilment involucrable.

Varen començar presentant la proposta a la Comissió de Festes i segueix sota les premisses següents:

- Generar un sistema d'adhesions al Protocol de les entitats del territori.

- El foment del compromís de les entitats i de les persones que les conformen.
- La generació d'agents preventius dins la comunitat mitjançant un treball de sensibilització.
- L'apoderament i corresponsabilitat de la comunitat. Això perquè és habitual que la responsabilitat de la violència masclista recaigui només en les dones.

El projecte té una branca preventiva (assemblea d'entitats i adhesions, i la creació d'un grup promotor conformat per persones afins, normalment feministes, i producció de material); una branca d'actuació (el protocol d'actuació) i una altra branca política i d'acompanyament de les afectades.

Es realitzen formacions per sensibilitzar sobre violència sexual, construir un codi i discurs comú i generar agents comunitaris preventius (es busca la implicació dels homes).

Amb aquest procés es vol aconseguir:

- El dret a la ciutat i a una ciutat per a les dones.
- Deixar de parlar d'apoderament de les dones.
- Corresponsabilització.
- Disminuir els errors del sistema/context.
- Transformació social.

En l'àmbit de producció de material i des del punt de vista de la prevenció s'ha editat una guia amb recomanacions i estratègies, entorn el tipus d'atenció i de respostes a donar a les persones afectades, així com sobre el procediment d'expulsió dels agressors de les festes.

El treball es fa en coordinació amb la Guàrdia Urbana i els Mossos d'Esquadra, amb un suport de la policia al projecte que demanen més formació i coneixement sobre el tema.

El procés preveu un seguiment i acompanyament del grup comunitari amb el qual es treballa..

Aquest treball ha permès crear espais de debat, crear un grup de feministes amb força suficient per fer pressió (lobby) i que un grup motor de persones faci pedagogia en el seu dia a dia.

Reptes de futur:

- Procés comunitari: Més voluntaris/ies, més implicació de gent.
- Reforçar el concepte de "legitimitat" i necessitat .
- Seguir i escoltar quines percepcions té la comunitat d'aquest treball.
- Reptes seguretat humana, legitimitat de fer certes intervencions, percepcions de les violències, intervencions de persones de la mateixa comunitat – preservar-les.

Dorys Ardila – ens parla del procés de pau a Colòmbia començat ara fa molts anys (en els anys 80' i 90' es va encetar diversos contactes i negociacions amb les guerrilles populars

que varen tenir els seus resultats parcials amb el M19, i altres grups com Quintín Lame, etc., però no amb les FARCS ni l'ELN), però amb avenços importants en els últims 5 anys.

La Dorys ens comenta que a Colòmbia els conflictes comencen ara fa 56 anys quan un sector de la població decideix passar a la lluita armada en defensa de la terra. "La terra és el motiu del conflicte" (la possessió i propietat de la terra) que, ràpidament, es trasllada a tots els nivells, sobretot a un nivell polític perjudicant, clarament, els seguidors de la lluita popular.

A partir d'aquell moment, i per motius diferents, es formen grups de guerrilla armada, des de les d'origen popular lligades a moviments comunistes a les paramilitars contractades pels latifundistes que defensen les terres expropiades, a altres lligades al narcotràfic.

El narcotràfic, junt amb el retorn de les terres al poble són dos dels grans reptes del procés de pau actual (sense oblidar-nos clarament dels drets de les víctimes i del procés que es pugui generar per aconseguir repacificar els dos bàndols que té en "Veritat, Justícia i Reparació" els arguments principals de cara a les negociacions).

Ens aclareix que en realitat i diversament al que els mitjans han publicat no s'ha començat a desenvolupar la pau, sinó el pacte o acord de cessament de la lluita armada entre les parts per tal que això permeti obrir un procés entre els diferents agents implicats (víctimes i victimaris).

La Dorys parla expressament de "treball de construcció de la pau territorial" amb el qual es vol deixar de dependre/patir la doctrina de seguretat nacional (policial i militar) i amb el que es vol limitar i lluitar en contra dels perills de les insurgències i del narcotràfic.

És un procés fràgil on es demana la implicació de les altres nacions veïnes o no (en el present procés han contribuït de forma fonamental Cuba, Veneçuela, Xile i Noruega com a principals actors fins al moment).

El procés es troba en un moment en el qual s'està treballant en el programa DDR (Desarme, Desmobilització, Reintegració).

Amb les FARC s'ha començat una negociació postacord que, en tot cas, no ha frenat la violència en el país (en l'últim any han mort assassinats pels paramilitars 130 líders socials en lluita per recuperar les terres del poble...).

El programa DDR té com a objectius implicar agents de tots els nivells (socials, polítics); recuperar una normalitat política (que trigarà...), reconèixer els DDHH més bàsics (benestar social i econòmic), la transició (política i de la justícia), la reconciliació.

Els reptes:

Reformar el concepte de seguretat

Establir etapes

Dibuixar el mapa d'actors

El camí marcat amb les FARC (que encara no comparteixen del tot) preveu començar amb deixar les armes i seguir amb la reintegració; transitar cap a la constitució d'un partit polític i desenvolupar projectes d'Economia social i solidària als territoris i enclavaments que es consideren estratègics, i on tenia una presència substancial les FARC.

Un últim apunt és la comparació que la Dorys fa de la guerra a Colòmbia amb la tràgica situació actual de Mèxic, ambdues víctimes de la violència generada pel narcotràfic (situacions que es reproduïxen i que poden "acabar" de la mateixa forma, o sigui en guerres de guerrilla, en guerres civils on les víctimes són, en gran majoria, de la societat civil...).

Mustapha Aoulad – mediador, pla contra la islamofòbia. És molt important la construcció de xarxes, s'han de promoure llocs de referència.

Ens comenta la visió i la percepció de les persones musulmanes residents a Catalunya en el moment històric actual respecte a la seguretat.

Ens explica que actualment els musulmans estan rebent un tractament policial, patint l'enfocament i la doctrina dels serveis policials, militars i dels serveis secrets. Tot això a causa del clima desfermat a Europa (atemptats en diverses ciutats Europees) per les accions armades del DAIX.

Aquest enfocament provoca ser víctimes de violència física i, especialment, psicològica. Inseguretats en el col·lectiu, sobretot de les dones amb jibab i dels oratoris, que són els temes candents.

Els musulmans residents al país estan sota el control de tots els cossos policials i militars, i el projecte PRODERAI (del qual diu que "només s'ha publicat una part. La que no s'ha publicat amaga conceptes de foment del control molt radicals") trasllada aquest control fins als centres escolars inclosos els de primària.

Moustapha alerta de la pujada del nivell d'odi que es pot veure, per exemple, en les protestes que ha generat la voluntat d'obrir molt recentment un oratori a Nou Barris. Mentrestant, hi ha estudis que comproven que els llocs de culte creen seguretat a l'entorn. Un exemple d'això a Barcelona, seria la mesquita del carrer Hospital, que quan abans tenia 2 entrades havia reduït considerablement la delinqüència, o a Olot, es pot comprovar molt positivament com es genera de seguretat a partir d'un oratori sij.

Un grup de veïns a Nou Barris amb un discurs ultradretà està intentant influir en els sentiments islamofòbics de la gent en contra dels musulmans (també ens comenta que hi ha veus que diuen que darrere d'algun dels instigadors de les protestes s'amaga la voluntat de defensar la zona i poder seguir amb el tràfic de drogues com fins ara).

Només gràcies a la resposta conjunta de les entitats de Nou Barris de moment s'ha pogut frenar aquesta acció. La participació de la comunitat musulmana d'aquest Districte a la xarxa Nou Barris Acull ha estat un factor afavoridor del suport veïnal.

Reptes:

Formar el teixit social i també a altres agents de la comunitat sobre el tema seguretat, drets i deures de la comunitat en el seu conjunt.

Preguntes plantejades, qüestions, tensions i debat:

- Com implicar la comunitat en temes de seguretat humana – seguretat comunitària?
- Com fer els diagnòstics comunitaris? Com els adaptem a cada realitat? Criteris diagnòstics
- Què signifiquen seguretat i protecció?
- Com es relaciona la seguretat amb la desigualtat?
- Com es reintegren les víctimes i els victimaris?
- Quin ha de ser el paper de l'Estat? I dels mitjans de comunicació?

El problema de la naturalització de la violència i amb aquesta la naturalització de les dones, els moros, els joves...

Importància d'entendre les lògiques comunitàries i de fer una anàlisi del conjunt d'actors.

Mèxic (Ernesto, un participant): ens comenta com la història, i la història del narcotràfic en específic, està canviant i en 12 anys ho ha canviat tot. És clau el paper de l'Estat i les polítiques públiques. Mèxic es veu obligat i comença un treball de polítiques públiques locals on el primer punt tracta sobre el diàleg: "sense diàleg no hi ha debat". El treball amb actors criminals. Els poders fàctics del dia a dia. Com prendre distància en situacions de violència? Qüestió clau per entendre i intervenir. El poder imposa una desigualtat radical. Com lluitar des de baix? Sí, això és important però el paper de l'Estat és el que primer ha d'establir unes condicions d'igualtat.

Paper dels mitjans de comunicació: influència poderosa. Població musulmana com a boc expiatori i manca de veu de les dones.

L'Islam, com a pràctica a Catalunya, amb la qual hauria d'haver-hi un major apropament.

El diàleg s'ha de fer amb tothom i no només amb aquells més moderats.

Necessitat de construir les polítiques públiques de forma participada. A Colòmbia, l'Estat és força centralista i les decisions les prenen buròcrates a Bogotà. La pau territorial implica tenir en compte la diversitat de necessitats territorials (de les comunitats indígenes i afrocolombianes que tenen distintes cosmovisions). A Colòmbia hi ha una gran resiliència de les dones. Necessitat de reconciliació entre víctimes i victimaris, saber totes les veritats i

no de manera parcel·lada mitjançant un sistema de justícia transicional i processos de reconciliació comunitària. La Dorys veu un paper determinant del perdó com a codi ètic.

La Carla explica que a EEUU s'hi implica l'aparell judicial en els processos de reparació. Elles, en el Poble Sec van fer una detecció d'espais per implicar la comunitat, per exemple, la Festa Major, amb la idea de canviar la cultura de les Festes i de les relacions en les festes, així com de la seguretat. Anar cap a una cultura dels afectes mitjançant una construcció col·lectiva. Veu important tenir una mirada interseccional de les violències. Ser conscient si es treballa des de dins o des de fora, ja que és molt diferent. Elles, en el Poble Sec, van haver de ser molt mediàtiques per fer del tema de la violència un tema atractiu.

Problema en les nostres societats occidentals (barris) de la delegació dels problemes de seguretat en l'Estat, per exemple, la sobreregulació dels espais públics.

Importància del diagnòstic comunitari per a la captació i anàlisi de discursos i percepcions, i que siguin situats en el seu context i en el context global.

Quin tipus d'Estat vols construir en el teu barri?

Tocqueville: espai associatiu (entre Hobbes i Kropotkin).

Quina participació per aquells que no participen. És en aquests sectors menys organitzats on hi ha respostes i actuacions violentes?

Sentit de pertinença, objectius i interessos comuns: s'hauria de fer un estudi més a fons de les diverses pertinences en els contextos micro.

Reptes futurs:

- Formacions sobre la comunitat musulmana i islam.
- Diàleg amb tothom.
- Detectar espais que la gent sent seus.
- Establir una xarxa per incidir en la política pública.
- Que es tinguin en compte les necessitats de la diversitat de comunitats.
- Construcció de polítiques públiques que impliquin a tota la comunitat.
- L'administració s'ha d'adaptar als ritmes de la comunitat.
- Treballar la corresponsabilitat.
- Adaptar els diagnòstics a la realitat

Conclusions:

Es valora interessant seguir aprofundint en les properes jornades. Cal seguir incidint en assolir els reptes de futur.